

Nr 55.

Ankom till riksdagens kansli den 14 juni 1945 kl. 3 em.

Bevillningsutskottets betänkande i anledning av väckt motion om uttagande av en engångsskatt på förmögenhet.

I en inom riksdagen väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, II: 172, av herr *Hagberg* i Luleå m. fl. har hemställts, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att proposition om uttagande av engångsskatt på förmögenhet måtte framläggas i så god tid, att denna skatt kan inarbetas i 1945/46 års finansplan».

Beträffande motiveringen för detta yrkande får utskottet, i den mån redogörelse härför ej lämnas i det följande, hänvisa till motionen.

Frågan om införande av en engångsskatt å förmögenhet var föremål för övervägande vid 1940 års lagtima riksdag i samband med behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 185 med förslag till förordning om värnskatt för budgetåret 1940/41. Berörda förslag hade utarbetats på grundval av en av särskilda sakkunniga inom finansdepartementet verkställd utredning om avvägningen av den direkta statsbeskattningen för samma budgetår. Beträffande frågan, i vilken utsträckning merbeskattning borde uttagas i form av skärpt förmögenhetsbeskattning, anförde de sakkunniga följande:

»Då de sakkunniga såsom resultat av sina överläggningar nu förorda, att värnskatten även för nästa budgetår helt uttages i anslutning till inkomst- och förmögenhetsskatten, och att alltså liksom innevarande budgetår den särskilda förmögenhetsskatten lämnas orubbad, har detta icke sin grund i någon uppfattning om att förmögenheten skulle vara mindre lämplig såsom underlag för en krisartad beskattning. Åtskilliga svårigheter äro emellertid förbundna med avvägningen av en värnskatt på förmögenhet, om denna liksom fallet synes bliva med värnskatten på inkomst skulle behöva uttagas under flera år. Starka skäl tala däremot för att låta det särskilda bidrag, som förmögenheterna synas böra lämna till täckning av krisperiodens utgifter, få karaktären av ett engångsoffer. Därmed torde emellertid följä, att ett visst uppskov med utformningen av en värnskatt på förmögenhet får tagas i övervägande. Sålunda har anförts att en förmögenhetsskatt av här åsyftade storleksordning icke bör uttagas samtidigt med en sådan skärpning av krisbeskattningen i övrigt som nu överväges. Vikten av denna synpunkt bör erkännas liksom även önskvärdheten av att skatten uttages vid en sådan tidpunkt och på ett sådant sätt, att olägenheterna för näringslivet och de enskilda medborgarna icke bliva alltför stora. Ovissheten även om den närmaste framtiden synes emellertid vara så stor, och utvecklingen av det allmännas behov därför så oberäknelig, att bestämda uttalanden om tidpunkten böra undvikas. Ett avgörande skäl för uppskov synes emellertid vara, att det rim-

liga omfånget av en dylik förmögenhetsskatt icke för närvarande kan bedömas, eftersom detta omfång måste röna inflytande av krisperiodens längd och de samlade krisutgifternas storlek. Under sådana förhållanden finnes icke heller tillräcklig anledning att redan nu gå in på de olika frågor, som vid utformningen av en engångsskatt på förmögenhet måste upptagas till prövning.»

I ovannämnda proposition nr 185 förklarade sig departementschefen kunna instämma i den motivering, som de sakkunniga lämnat för förslaget om ett uppskov med uttagande av värnsskatt i form av en särskild skatt å förmögenhet.

1940 års bevillningsutskott anförde i sitt i anledning av propositionen nr 185 avgivna betänkande (nr 24) i detta ämne följande:

»Vad angår den i propositionen behandlade frågan om uttagande av värnsskatt i form av skärpt förmögenhetsbeskattning delar utskottet de sakkunnigas uppfattning, att starka skäl tala för att låta det särskilda bidrag, som förmögenheterna synas böra lämna till täckning av krisperiodens utgifter, få karaktären av ett engångsoffer. I nuvarande läge är det emellertid icke möjligt att bedöma det rimliga omfånget av en dylik förmögenhetsskatt. På grund härav och då skatten i fråga bör uttagas vid en sådan tidpunkt och på ett sådant sätt, att olägenheterna av skatten för näringslivet och de enskilda medborgarna icke bliva alltför stora, anser sig utskottet böra förorda förslaget om uppskov med uttagande av särskild värnsskatt å förmögenhet.»

Till fullgörande av offentligt uppdrag att såsom sakkunnig inom finansdepartementet biträda med utarbetande av förslag till beredskapsåtgärder på det skattepolitiska området överlämnade professor Erik Lindahl den 5 december 1942 till chefen för finansdepartementet en promemoria angående förutsättningarna för och verkningarna av en engångsskatt å förmögenhet i Sverige (SOU 1942: 52). I berörda promemoria hade såsom utgångspunkt vid utformningen av en sådan engångsskatt antagits, att dylik skatt i genomsnitt borde uppgå till 10 procent av den del av den beskattningsbara förmögenheten, som överstege 20 000 kronor.

Sedermera har frågan om införande av en engångsskatt å förmögenhet vid flera tillfällen varit föremål för riksdagens prövning, nämligen åren 1943 och 1944.

Vid 1943 års riksdag väckta motioner i detta ämne avslog av riksdagen på hemställan av samma års bevillningsutskott. Någon närmare motivering för sitt ställningstagande lämnade utskottet icke.

I en vid 1944 års riksdag väckt motion, II: 383, hemställdes, att riksdagen måtte besluta att av förmögenheter å minst 20 000 kronor uttaga en extra förmögenhetsskatt i enlighet med riktlinjerna i den av professor E. Lindahl år 1942 utarbetade promemorian.

1944 års bevillningsutskott, som avstyrkte bifall till motionen, anförde i sitt betänkande, nr 34, i nu förevarande hänseende bland annat följande:

»I motionen II: 383 har yrkats, att av förmögenheter å minst 20 000 kronor måtte uttagas en extra förmögenhetsskatt av genomsnittligt 10 procent. Med anledning härav får utskottet anföra följande. Av den ovan lämnade redogörelsen framgå de synpunkter, som vid 1940 års riksdag lades på frågan

om det bidrag, förmögenhetsägare borde lämna till täckande av kristidens utgifter. Utskottet anser dessa synpunkter i det väsentliga fortfarande äga giltighet. Visserligen har ett förändrat läge såtillvida inträtt, att de av kriget förorsakade statsutgifterna stigit till en oväntad höjd och därigenom framtvingat påläggande av en skattebörd av både direkt och indirekt natur, som vid krigets början knappast hade förutsetts. Den omständigheten, att andra skatteformer så hårt anlitats, synes emellertid icke utgöra ett tillräckligt motiv för att fritaga förmögenheterna från att till fullo bära sin som skälig ansedda anpart av de ökade bördor kristiden pålägger.

Vid den nu gällande särskilda skatten å förmögenhet är ett skattefritt minimum av 20 000 kronor bestämt, och i professor Lindahls promemoria liksom även i förevarande motion ha också förmögenheter ej överstigande nämnda belopp ansetts bära fritagas från den ifrågasatta engångsskatten. Ehuru utskottet för närvarande saknar skäl att närmare ingå på frågan, hur en skatt av förevarande slag bör utformas, finner sig utskottet dock bära såsom sin mening framhålla, att ett väsentligt högre minimum måste förutsättas än ovan nämnda belopp. Att det här endast kan vara fråga om den behållna förmögenheten och icke, som i vissa diskussionsinlägg angivits, skattskyldigs tillgångar utan avdrag för skulder torde ej behöva närmare utvecklas.

Vid uttagande av ett s. k. engångsoffer ur förmögenheterna måste vidare enligt utskottets uppfattning beaktas, att skattebefrielse kan vara motiverad även i vissa fall, då förmögenheten överstiger det minimibelopp, som kan komma att bestämmas för skattskyldighetens inträdande. Sålunda synas ägare av förmögenheter till belopp något överstigande fastställt minimibelopp bära fritagas från skattskyldighet, därest förmögenheten utgör en viktig faktor i deras försörjning.

I samband med ett bedömande av här föreliggande beskattningsspörsmål synes bära övervägas, huruvida icke genom en sådan belastning av de mera bärkraftiga skattedragarna någon lättnad kan beredas i den övriga beskattningen för de svagare skattedragarna. En mängd spørsmål resa sig givetvis rörande en sådan skatts utformning, därvid olika omständigheter måste beaktas. Olika synpunkter kunna även göra sig gällande rörande den lämpligaste tidpunkten för uttagande av en engångsskatt å förmögenhet, likaså angående skattens utgörande i flera etapper m. fl. frågor. För bedömandet av ovanstående spørsmål är enligt utskottets mening en ytterligare utredning erforderlig. Vid denna utredning kan det för övrigt uppenbarligen icke vara uteslutet, att även andra former för förmögenheternas tillskott än ett engångsoffer komma till omprövning.

Av nu anförda skäl anser sig utskottet bära avstyrka bifall till det i motionen II: 383 framställda yrkandet.»

I enlighet med utskottets hemställan avslogs motionen av riksdagen.

I den nu föreliggande motionen har anförts bland annat, att ett av de år 1940 kraftigast betonade skälen för ett uppskjutande av engångsskatten på förmögenhet varit, att skatten borde upptagas vid en sådan tidpunkt och på ett sådant sätt, att olägenheterna för näringslivet och de enskilda medborgarna icke bleve alltför stora. På grund av det ekonomiska lägets och framför allt de ekonomiska framtidsutsikternas förändringar måste nu samma hänsynstagande anses motivera, att den avsedda engångsskatten uttoges så snart som möjligt. I professor Lindahls promemoria hade påpekats, att en-

gångsskatten hade ett påtagligt konjunkturdämpande inflytande samt att, därest kriget fortsatte ännu år 1944, en nämnda år upptagen engångsskatt också kunde motiveras som ett led i en skärpt konjunktur- och prisstabiliserande politik.

Enligt ett uttalande av finansministern i bilaga till årets statsverksproposition talade sannolikheten för att man borde räkna med att Sverige, efter utgången av en första period med väsentligt nedskuren varuhandel med utlandet, kunde påräkna att få en utpräglad högkonjunktur inom vissa av exportindustrierna. Därefter väntades allmänt en period av dåliga konjunkturer. Ur skilda synpunkter måste det riktiga vara att uttaga den avsedda engångsskatten under den väntade högkonjunkturperioden. Då uppnåddes en konjunkturdämpande verkan. Ett uttagande av engångsskatten under den därefter väntade depressionsperioden ansåges däremot få en krisskärande verkan. Liknande synpunkter hade framhållits exempelvis av professor Gunnar Myrdal i ett anförande under 1944 års riksdags höstsession.

Ett annat skäl för uppskov med uttagande av engångsskatten, som år 1940 mycket starkt betonats, hade varit, att det då icke varit möjligt att bedöma det rimliga omfånget av skatten. Även i detta avseende torde förutsättningarna nu ha väsentligen förändrats. Utöver de argument, som på denna punkt återfunnes redan i professor Lindahls promemoria, vore ytterligare att anföra, att förskjutningarna i förmögenhetsställningen under kriget nu rätt väl kunde överblickas samt att uttagandet av skatten med det snaraste ej behövde utesluta en fullständigare korrigerings efter kriget av de inträdda förskjutningarna i förmögenhetsfördelningen. Olika skatteformer stode därvid till buds.

Läget kunde sammanfattningsvis sägas vara sådant, att, om den avsedda engångsskatten ej uttoges under något av de närmaste budgetåren, densamma troligen måste uppskjutas på obestämd tid. Under sådana förhållanden borde denna skatt inarbetas i 1945/46 års finansplan.

Utskottet.

I den föreliggande motionen II: 172 har yrkats, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om framläggande av proposition angående uttagande av en engångsskatt på förmögenhet.

Utskottet får i anledning härav erinra om att, såsom framgår av den ovan lämnade redogörelsen, den i motionen berörda frågan varit föremål för övervägande vid 1940 års lagtima riksdag i samband med behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 185 med förslag till förordning om värnskatt för budgetåret 1940/41. Nämnda förslag hade utarbetats på grundval av en av sakkunniga inom finansdepartementet verkställd utredning om avvägningen av den direkta statsbeskattningen för samma budgetår. Beträffande frågan, i vilken utsträckning ökad skatt borde uttagas i form av skärpt förmögenhetsbeskattning, yttrade de sakkunniga bland annat, att den omständigheten att den särskilda förmögenhetsskatten i de sakkunnigas förslag lämnats orubbad icke hade sin grund i någon uppfattning om att förmögenheten skulle vara mindre lämplig såsom underlag för en krisartad beskattning. De sak-

kunniga funno emellertid åtskilliga svårigheter vara förbundna med avvägningen av en värnskatt på förmögenhet, om denna liksom fallet syntes bliva med värnskatten på inkomst skulle behöva uttagas under flera år. Starka skäl talade däremot för att låta det särskilda bidrag, som förmögenheterna syntes böra lämna till täckning av krisperiodens utgifter, få karaktären av ett engångsoffer. Därav ansågs följa, att ett visst uppskov med utformningen av en värnskatt på förmögenhet finge tagas i övervägande. Ett avgörande skäl för sådant uppskov funno de sakkunniga vara, att det rimliga omfånget av en dylik förmögenhetsskatt icke för det dåvarande kunde bedömas, eftersom detta omfång måste röna inflytande av krisperiodens längd och de samlade krisutgifternas storlek.

I ovannämnda proposition förklarade sig departementschefen kunna instämma i den motivering, som de sakkunniga lämnat för förslaget om ett uppskov med uttagande av värnskatt i form av en särskild skatt å förmögenhet.

1940 års bevillningsutskott yttrade i sitt i anledning av propositionen avgivna, av riksdagen godkända betänkande nr 24, att utskottet delade de sakkunnigas uppfattning att starka skäl talade för att låta det särskilda bidrag, som förmögenheterna syntes böra lämna till täckning av krisperiodens utgifter, få karaktären av ett engångsoffer. Då skatten i fråga borde uttagas vid en sådan tidpunkt och på ett sådant sätt, att olägenheterna av densamma för näringslivet och de enskilda medborgarna icke bleve alltför stora, ansåge sig utskottet böra förorda förslaget om uppskov med uttagande av särskild värnskatt å förmögenhet. Detta uttalande av utskottet var enhälligt.

Sedan dess har frågan om införande av en engångsskatt på förmögenhet i anledning av motionsvis framställda yrkanden varit under behandling i riksdagen vid flera tillfällen, senast vid 1944 års riksdag. Vid nämnda riksdag yrkades i väckt motion uttagande av en extra förmögenhetsskatt av genomsnittligt 10 procent av förmögenheter å minst 20 000 kronor. På hemställan av 1944 års bevillningsutskott i dess av riksdagen godkända betänkande nr 34 avslogs motionen av riksdagen. Utskottet yttrade emellertid i nämnda betänkande bland annat, att de synpunkter, som vid 1940 års riksdag lagts på förevarande fråga, i det väsentliga fortfarande ägde giltighet. Visserligen hade ett förändrat läge såtillvida inträtt, att de av kriget förorsakade statsutgifterna stigit till en oväntad höjd och därigenom framtvingat påläggande av en skattebörda av både direkt och indirekt natur, som vid krigets början knappast hade förutsetts. Den omständigheten, att andra skatteformer så hårt anlitats, syntes emellertid utskottet icke utgöra ett tillräckligt motiv för att fritaga förmögenheterna från att till fullo bära sin som skälig ansedd anpart av de ökade bördor kristiden pålade. För bedömandet av ifrågavarande beskattningsspörsmål fann utskottet en ytterligare utredning erforderlig. Utskottet framhöll vidare, att det vid denna utredning uppenbarligen icke vore uteslutet att även andra former för förmögenheternas tillskott än ett engångsoffer komme till omprövning.

Av vad ovan anförts rörande den föreliggande frågans tidigare behandling torde framgå, att vid 1940 års lagtima riksdag någon meningsskiljaktighet icke varit rådande om den principiella sidan av denna fråga. Såväl departementschefen som 1940 års bevillningsutskott ansågo i likhet med de sakkunniga, att förmögenheterna borde underkastas en skärpt beskattning för erhållande av bidrag till täckning av krisperiodens utgifter. Då det emellertid icke ansågs möjligt att i dåvarande läge bedöma omfånget av en dylik förmögenhetsskatt, förordades uppskov med uttagande av denna skatt.

Under de senare åren har frågan om införande av en engångsskatt på förmögenhet vid upprepade tillfällen berörts i den allmänna diskussionen och därvid föranlett starka meningsbrytningar. Därjämte har denna fråga i anledning av väckta motioner flera gånger behandlats av riksdagen, varvid ett ställningstagande till densamma emellertid uppskjutits. Det skäl, som vid 1940 års riksdag närmast åberopats till förmån för ett uppskov med frågans avgörande, nämligen att omfånget av den ifrågavarande förmögenhetsskatten icke kunde bedömas, har därvid tillmätts väsentlig betydelse.

Såsom förhållandena utvecklat sig, är emellertid läget numera ett helt annat. Sedan krigstillståndet i Europa upphört, torde enligt utskottets mening förutsättningar för ett ställningstagande till frågan om införande av en speciell förmögenhetsbeskattning av förevarande slag få anses vara för handen. Utskottet finner fördenskull, att en slutlig omprövning av frågan nu bör ske. För egen del ansluter sig utskottet till den principiella uppfattning, som i ifrågavarande hänseende kommit till uttryck vid 1940 års lagtima riksdag, och anser sålunda, att förmögenheterna i en eller annan form böra lämna sina särskilda bidrag till täckning av krisperiodens utgifter. För frågans närmare bedömande torde emellertid, såsom 1944 års bevillningsutskott jämväl uttalat, en ytterligare utredning vara erforderlig. Vid denna utredning bör beaktas vad 1944 års bevillningsutskott i sitt ovannämnda, av riksdagen godkända betänkande anför. Enligt utskottets mening bör Kungl. Maj:t snarast möjligt föranstalta om en sådan utredning.

Såsom framgår av vad ovan nämnts, fann 1944 års bevillningsutskott icke utslutet, att vid utredningen även andra former för förmögenheternas tillskott än ett engångsoffer kunde komma under omprövning. Utskottet finner för egen del det vara angeläget, att en sådan omprövning sker. Givetvis anser sig utskottet icke kunna yttra sig närmare angående den form av skatt på förmögenhet som bör väljas. Av de beskattningsformer, som kunna tagas under närmare övervägande vid den av utskottet nu föreslagna utredningen, vill utskottet emellertid såsom exempel nämna en utbyggnad av arvsskatten och av den särskilda skatten å förmögenhet.

Utredningen bör enligt utskottets mening äga rum så skyndsamt, att ifrågavarande spørsmål kan upptagas till bedömande samtidigt med efterkrigsplaneringskommissionens väntade förslag rörande samtliga aktuella finansproblem eller i varje fall till nästkommande års riksdag.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionen II: 172 av herr Hagberg i Luleå m. fl. om uttagande av en engångsskatt på förmögenhet i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville snarast möjligt föranstalta om en utredning rörande de former, under vilka förmögenheterna böra bidra till täckning av under krisperioden uppkomna utgifter.

Stockholm den 14 juni 1945.

På bevillningsutskottets vägnar:

A. J. BÄRG.

Närvarande:

från första kammaren: herrar *Johan Bärq, Elon Andersson, Sjödaht, friherre De Geer, Frans Ericson, Velande, Heüman, Ramberg, Rosander** och *Wehtje**, samt

från andra kammaren: herrar *Lövgren, Hagberg* i Malmö, *Björklund, Hammarlund, Olsson* i Gävle, *Sandberg, Orgård, Falk, Olson* i Göteborg och *Vigelsbo**.

* Icke närvarit vid justering av betänkandet.

R e s e r v a t i o n

av herrar *Elon Andersson, friherre De Geer, Velande, Wehtje, Hagberg* i Malmö, *Hammarlund, Sandberg, Olson* i Göteborg och *Vigelsbo*, vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

»I den föreliggande motionen II: 172 har yrkats, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om framläggande av proposition angående uttagande av en engångsskatt på förmögenhet.

Utskottet får i anledning därav erinra om att frågan om uttagande av en engångsskatt på förmögenhet varit föremål för utredning av professor E. Lindahl, som den 5 december 1942 till chefen för finansdepartementet avlämnade en promemoria i ärendet. Sedermera har frågan av riksdagen prövats åren 1943 och 1944, då i ämnet väckta motioner avstyrktes av sagda års bevillningsutskott och avslogos av riksdagen. Den utredning, som sålunda företagits, och den diskussion i frågan, som i anledning därav förekommit, har givit vid handen att en engångsskatt på förmögenhet, som i motionen

ifrågasatts, icke lämpligen låter sig genomföras. Bortsett från de skattetekniska svårigheterna har även skattens statsfinansiella betydelse visat sig bliva relativt ringa i förhållande till de olägenheter, som skulle bliva förbundna med dess införande. Särskilt för näringslivet, som nu behöver tillvarataga och utnyttja alla sina resurser för att möta de påfrestningar, som det osäkra framtidsläget kan komma att vålla, skulle en engångsskatt kunna få mycket menliga följder. Även den ovisshet, som består så länge möjligheten av en engångsskatt hålles öppen, kan icke minst i nuvarande läge befaras bli till skada. Frågan om en engångsbeskattning av förmögenhet synes därför kunna avföras från dagordningen och utskottet anser sig följaktligen böra avstyrka bifall till den väckta motionen.

Huruvida förmögenheterna skäligen böra på annat sätt än som här ifrågasatts tagas i anspråk för täckning av kristidens utgifter anser sig utskottet i detta sammanhang ej böra uttala sig om. Ett aktualiserande av spörsmålet därom måste enligt utskottets förmenande vara grundat på trängande statsfinansiella skäl. Därest frågor av sådan innebörd komma att upptagas till prövning får icke heller bortses ifrån att den ökning av skattebördan, som de av kriget föranledda statsutgifterna vållat, hårt drabbat jämväl ägare av förmögenhet, och det kan starkt ifrågasättas om icke förmögenheterna däri genom fått till fullo bära sin skäliga andel av de bördor, som kristiden pålagt. Enligt utskottets mening har i detta avseende inträffat en ovedersäglig förändring av läget sedan frågan om en engångsbeskattning av förmögenhet först restes vid 1940 års riksdag.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att motionen II: 172 av herr Hagberg i Luleå m. fl. om uttagande av en engångsskatt på förmögenhet icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.»